

Dijital Yaşamda Çocuk

Editör: H. Ferhan ODABAŞI

4. Baskı

Editör: Prof. Dr. H. Ferhan ODABAŞI

DİJİTAL YAŞAMDA ÇOCUK

ISBN 978-605-318-778-3

DOI 10.14527/9786053187783

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş. ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye’de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000’in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Şubat 2017, Ankara

4. Baskı: Ekim 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan

Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.

Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA

Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Çocuklara ve onların anne - babalarına...

Editörün Ön Sözü

36 yıllık eğitimcilik hayatımı, ya çocuklara öğretmenlik yaparak, ya çocuklara öğretmenlik yapacak bireyleri eğiterek, ya da çocuklar konusunda araştırmalar yaparak geçirdim. Bu yıllar içerisinde, çocukların her zaman en kıymetlimiz olduğuna, her bir çocuğun biricik olduğuna ve söz konusu çocuk olunca, her şeyin en güzelinin yapılmasına dair inançlarım giderek pekişti. Akademik yaşantımın ve alanımın bana kattığı değerler ile uzun zamandır çocuk ve dijital yaşam birlikteliği neredeyse tek ilgi alanım oldu ve akademik hayatımın bu döneminde ülkeme tüm öğrendiklerimi, izlediklerimi, okuduklarımı aktarmak dileğiyle bu kitap macerama başladım.

Kitabın özgünlüğü, alanda bütüncül bir ilk çalışma olmasından öte yapılandırılmasında da gözlenecektir. İlk başlarda yabancı akademisyen-yerli akademisyen formunda başlayan ve tamamen çeviri olacak olan kitap, alandaki bütünlüğü sağlamak adına kimi bölümlerde çeviri yazarlığı- ki tamamen çeviri olup hiçbir yerli yazar katkısı olmamıştır-, kimi bölümlerde ise ortak yazarlık şeklinde oluşmuştur.

Bir konuda gönlünüzü ortaya koyarak çalışırsanız, yaşam size tüm kapılarını açıyor... Kitap hayallerime girdiği andan itibaren, dünyada çocuk ve dijital yaşam birlikteliği konusunda eserlerini yıllardır izlediğim akademisyenlerle bir bir tanışmaya başladım. Birleşmiş Milletlerde ve Harvard Üniversitesinde düzenlenen toplantılar beni daha da yüreklendirdi. UNICEF Türkiye Milli Komitesine buradan teşekkürler.

Kitap düşüncemi paylaştığımda, benim heyecanımı benden fazla yaşayan, ekip olmanın güzelliğini bana yaşatan bölümdaşlarım Yavuz, Suzan Duygu, Kadir, Onur, Pelin, Özgür, Aşkı, Elif, Levent ve Işıl

Size buradan kucak dolusu sevgiler...

Çocuklara ilişkin duygu ve inançların evrenselliğine ve akademik paylaşıma yol veren, kimilerini sadece İnternet üzerinden yazışarak tanıdığım, her birisi dünyada çocuk ve dijital yaşam birlikteliğinde birer değer olan Christine, Stephen, Delphine, Marilyn, Sandra, Emma, Sonia, Kari, Kate, Marc, Neil ve Amanda,

Hayallerimi gerçekleştirmeme yardımcı oldunuz. Minnettarım.

Akademisyenlerine yurt dışına açılma fırsatı sunarak, kendilerine ve ülkelerine katma değer sağlamalarına katkıda bulunan, elemanı olmaktan gurur duyduğum Anadolu Üniversitesinin değerli yöneticileri, vizyonunuz olmasaydı bu kitap olmazdı, teşekkürler.

Pegem Yayınevi ailesinin, başta Servet Sarıkaya olmak üzere, değerli elemanları Tuğba Kuşcuoğlu, Mehmet Gruşçu ve Özlem Sağlam, emeğiniz ve katkılarınız varolsun.

Sevgili Özgür ve Kadir, bölüm yazarlığınızın yanı sıra kitabın tasarımına harcadığınızı emek için teşekkürler.

Sevgili ailem beni hep zenginleştirdiğiniz için, ailenin hayatta en doyulmaz tat olduğunu yaşattığınız için, kendiniz olduğunuz ve kendi olmama verdiğiniz değer için sonsuz teşekkürler...

Prof. Dr. H. Ferhan ODABAŞI
ORCID No: 0000-0003-4362-4609

Eskişehir, 2017

Sunuş

Dünyanın geleceğini düşündüğümüzde 6 – 18 yaşları arasındaki dünya çocuklarının en az saygı gören, en aşağılanan, en küçümsenen, ancak potansiyel olarak en güçlü grup olduklarını söylemek hiç de abartı sayılmayacaktır.

Neden böyle söylediğimi açıklayayım.

Saygı görmeyenle anlatmaya çalıştığım şey, ABD dahil çoğu yerde çocuklarımıza neredeyse hiç saygı göstermediğimiz. Dinlemek bir yana, dinlemeye çalışmıyoruz bile. Kendilerine ait olmayan, neredeyse tamamı bizim amaçlarımız olan amaçlara ulaşmalarını istiyoruz. Handiye nereye gitmeleri, ne yapmaları gerektiğini biz söylüyoruz. Çocuklarımızı bağımsız ya da birey oldukları için değil, bizim standartlarımıza uygunsalar ödüllendiriyoruz. Dünyada yönettiğim öğrenci panellerinin çoğunda öğrencilerin bir numaralı istekleri daha fazla saygı görmek.

Aşağılanan kısmını da anlatmak çok zor değil. Çocuklar bir şeyi yapabileceklerini bildikleri ve yapmak istedikleri zaman onların yapmak istedikleri ile bizim yapmalarını istediğimiz arasındaki seçim gayet açıktır. Çocuklarımıza yeni teknolojilerle bir şeyler yapabileme fırsatını vermek bir yana, gerçekleştirebilecekleri başka yönetsel görevler için bile bir kredi vermiyoruz. Sınıf ve öğretim programının sıkı çerçeveleri dışında onlardan ne bir girişim bekliyoruz, ne de böyle bir girişimi ödüllendiriyoruz. Çocuğun bütün eğitim hayatının sınıf ve okulla ilgili etkinliklerden ibaret olmasını bekliyoruz. Bazen gerçek yaşam uygulaması için çocuklardan bir gönüllülük projesi gibi kendi kontrollerinde olan bir görev istesek bile, bu görevin sadece akademik yönünü ödüllendiriyoruz. Böyle bir görevin gerçek yaşama kattığı değeri nadiren göz önüne alıyoruz. Çünkü böyle bir şey sistemimizde yok.

Ben günümüzün çocuklarının küçümsendiğini de düşünüyorum. Özellikle dünyayı geliştirmek için yapabileceklerini belirleyen potansiyeli göstermelerine izin vermiyoruz. Çocukların gerçek yaşam sorunlarını çözmelerini nadiren istiyoruz. Çünkü bu işlerin yetişkin işleri olduğunu düşünüyorum. Nadiren çok yetkin öğretmenler öğrencilerine “şaşırt beni” diyor ve onlara gerçekten şaşırtmaları için açık kapılar bırakıyor.

Kuşkusuz bu anlattıklarımın istisnaları olabilir ancak gerçek şu ki bu söylediklerim dünyadaki çocukların çoğunluğu için geçerli. “En iyi” okullarımızda bile çocuklarımız genellikle saygı görmeden, takdir edilmeden ve değer verilmeden yetiştiriliyorlar. Bunları bana söyledikleri için biliyorum.

Başka bir yol mümkün mü?

Bu anlattıklarım böyle olmak zorunda değil. İçinde bulunduğumuz yeni teknolojik çağ tüm dünyada yeni bir güçlü genç insan tipini ortaya çıkartıyor. Bu güçlü yeni insanın eğitimcileri ve aldığı eğitimle arasında yeni bir ilişki var. Şu anda bu etkiler küçük görülebilir ancak toplam etki çok güçlü olacaktır. Benim öngörülerime göre bu ilişki gelişerek güçlenecek ve bir norm haline gelecektir – tabi çocuklar bu yeni güçlerine inanmayı ve kullanmayı öğrenir ve bizler bu yeni gücü yok etmek için elimizden geleni yapmazsak! Konuştuğum genç insan tiplemesini ben “Küresel Güçlü Çocuk” olarak adlandırıyorum. “Küresel Güçlü Çocuk” dünyasındaki bir sorunu beklemeden

ya da izin almadan çözmeye çalışan çocuktur. Soruna el atar ve gerekeni yapar. Bu çocuklar teknolojiyi kullanarak bozuk alt yapıyı onarabilir, kullanılan ürünleri yeniden dağıtabilir, birbirlerine yeni beceriler öğretebilir, ağlar kurabilir, parklar tasarlayabilir, çevreyi onarabilir, resmi raporlar yazabilirler. Eski okul oyununu oynamayı reddederler. Bazen tökezleyebilirler ama bu sadece izledikleri yolu ve önceliklerini değiştirmek içindir. Bu çocukların çoğu eskiyi yapmakla yeni gücü kullanmak arasında dengeyi sağlamaya çalışacaklardır.

Eğitimciler nasıl yardımcı olabilirler?

Bu çocukları güçlendirmek için bireysel tutkularının dizginlerini onlara terk etmek ve yeni araçları kullanarak bu tutkularına olumlu yönde rehberlik etmek yapacağımız tek şeydir. Tanıdığım en iyi öğretmenlerden biri öğrencilerine şu soruları soruyor. “Dünyanızda gördüğünüz sorunlar neler? Bu sorunları çözecek hangi becerileriniz var? Ne yapmayı seviyorsunuz?” böyle yaparak bu öğretmen gençlerdeki tutkuları uyandırmakta, sadece öğrenmelerini değil, eyleme geçmelerini de sağlamaktadır. Böyle yaparak güçlendirdiği öğrencilerine ise “çözümcüler” adını vermektedir. (Bu öğretmenin ismi Zoe Weil- İnternette konuşmalarını bulabilirsiniz.)

Bu “çözümcüler” dünyada çoğaldıkça ve birbirleriyle İnternet, Oyunlar ve sosyal medya aracılığıyla gittikçe daha fazla ilişki kurdukça, biz yetişkin ve eğitimciler onlara nasıl yardımcı olabiliriz? Bence en azından üç yol var.

Birincisi, çocuğun eğitim odağını hali hazırdaki eski, yönlendirilmiş ve çok dar olan bilgi ve beceri öğrenme programından uzaklaştırmak. Odağımız olmak olmalıdır. Çocuklarımızın olmak istedikleri insan olmalarına yardım etmek. Bugünkü çocukların ihtiyacı gerçek eğitimidir. Mümkün olan en erken çağda, çocuklarımızın inanç sistemlerine iyi, yetenekli, dünyayı geliştirici insan olma amaçlarını yerleştirmek ve bunu kendi biricik yol ve tutkularıyla gerçekleştirebilmelerini sağlamaktır.

İkincisi, çocuklarımızın okulda sadece iyi matematik, iyi fen bilgisi, hayat bilgisi yapmalarının yeterli olmadığını, ama daha etkili düşünme, eylem, ilişki ve başarı anlayışını geliştirmelerini anlamalarına yardımcı olmalıyız. Ancak bu yolla geleceğin dünyasında başarılı olmalarını sağlayabiliriz.

Üçüncüsü, çocuklarımıza gerçek dünyayı geliştirmek için sadece izin vermekle kalmayıp gerekli zamanı, araçları ve ilhamı da vermeliyiz ve bunu da eğitimlerinin mümkün olan en erken aşamalarında sağlamalıyız. Yeni küresel güçlü çocukların eğitimlerinin amacı öğrenmek ya da öğrenmeyi öğrenmek değil, gerçek hayatta olumlu şeyler gerçekleştirebilmelerinin sağlanması olmalıdır. Bunu başarabilmek, yeni teknoloji kapasiteleri ve bağlantılarıyla giderek güçlenen çocuklarımızın, yapmayı hevesle istedikleri bir şeydir. Şu anki test temelli eski eğitim programımızla bunu yapmaya devam edersek bazı çocuklarımız ölmeyi tercih edecektir. Çocuklarımız bunu hak ediyorlar mı? İstedğimiz bu tip bir eğitim mi? Daha iyisini yapabiliriz...

Marc PRENSKY

2016, ABD

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editör: H. Ferhan ODABAŞI

1. BÖLÜM Çocuklar ve Gençlerin Dijital Yaşamla Mücadeleleri

Neil SELWYN, *Monash University, Australia (Yazar)*

H. Ferhan ODABAŞI, *Anadolu Üniversitesi, Türkiye (Çeviri Yazarı)*

ORCID No: 0000-0003-4362-4609

2. BÖLÜM Çocuklar ve Gençler Çevrimiçi Yaşamaktadırlar: Hakların, Risklerin ve Sorumlulukların Yeniden Yapılandırılması

Sonia LIVINGSTONE, *London School of Economics and Political Science, UK (Yazar)*

Işıl KABAKÇI YURDAKUL, *Anadolu Üniversitesi, Türkiye (Çeviri Yazarı)*

ORCID No: 0000-0002-8060-479X

3. BÖLÜM Çocuklarda Çevrimiçi Sorumluluk Kültürünü Oluşturmak

Stephen BALKAM, *Family Online Safety Institute, USA (Yazar)*

Onur DÖNMEZ, *Ege Üniversitesi, Türkiye (Yazar)*

ORCID No: 0000-0001-5200-1468

4. BÖLÜM Çocukların Korunma, Erişim ve Katılımlarının Dengelenmesi: Çocukların Dijital Çağda Haklarına İlişkin Görüşleri

Amanda THIRD, *Western Sydney University, Australia (Yazar)*

Delphine BELLEROSE, *Western Sydney University, Australia (Yazar)*

Emma KELTIE, *Western Sydney University, Australia (Yazar)*

Kari PIHL, *Western Sydney University, Australia (Yazar)*

Sandra CORTESI, *Harvard Üniversitesi, USA (Yazar)*

Kate PAWELCZYK, *UNICEF, USA (Yazar)*

Pelin DÖNMEZ, *Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye (Çeviri Yazarı)*

5. BÖLÜM Yeni Nesil Akran Zorbalığı: Siber Zorbalık

Marilyn CAMPBELL, *Queensland University of Technology, Australia (Yazar)*

Yavuz AKBULUT, *Anadolu Üniversitesi, Türkiye (Yazar)*

ORCID No: 0000-0003-1457-8009

**6. BÖLÜM Öğrenme İçin Evrensel Tasarım ve Engelli Öğrenenler İçin
Teknoloji Entegrasyonu**

Christine ANDERSON, *Western Illinois University, USA (Yazar)*

Adile Aşkı KURT, *Anadolu Üniversitesi, Türkiye (Yazar)*

ORCID No: 0000-0003-1084-5579

7. BÖLÜM Görsel Okuryazarlık ve Çocuk

Ö. Özgür DURSUN, *Anadolu Üniversitesi, Türkiye (Yazar)*

ORCID No: 0000-0002-5866-5748

Suzan Duygu BEDİR ERİŞTİ, *Anadolu Üniversitesi, Türkiye (Yazar)*

ORCID No: 0000-0002-2511-6830

8. BÖLÜM Çocuklar ve Dijital Oyunlar

Kadir DEMİR, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye (Yazar)*

ORCID No: 0000-0001-9568-9450

Yusuf Levent ŞAHİN, *Anadolu Üniversitesi, Türkiye (Yazar)*

ORCID No: 0000-0002-3261-9647

**9. BÖLÜM "Çocukların Dünyalarını Geliştirme Eğitimi" Yoluyla 21. Yüzyıl
Çocuklarımızın Gücünü Ortaya Koymak**

Marc PRENSKY, *Global Future Education Foundation and Institute,
USA (Yazar)*

Elif Buğra KUZU DEMİR, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye (Çeviri
Yazarı)*

ORCID No: 0000-0003-1779-5340

İÇİNDEKİLER

Editörün Ön Sözü.....	iv
Sunuş.....	v
Bölümler ve Yazarları.....	vii

BÖLÜM 1

Çocuklar ve Gençlerin Dijital Yaşamla Mücadeleleri.....	1-18
---	------

BÖLÜM 2

Çocuklar ve Gençler Çevrimiçi Yaşamaktadırlar: Hakların, Risklerin ve Sorumlulukların Yeniden Yapılandırılması.....	19-46
---	-------

BÖLÜM 3

Çocuklarda Çevrimiçi Sorumluluk Kültürünü Oluşturmak.....	47-64
---	-------

BÖLÜM 4

Çocukların Korunma, Erişim ve Katılımlarının Dengelenmesi: Çocukların Dijital Çağda Haklarına İlişkin Görüşleri	65-88
--	-------

BÖLÜM 5

Yeni Nesil Akran Zorbalığı: Siber Zorbalık	89-114
--	--------

BÖLÜM 6

Öğrenme İçin Evrensel Tasarım ve Engelli Öğrenenler İçin Teknoloji Entegrasyonu	115-140
--	---------

BÖLÜM 7

Görsel Okuryazarlık ve Çocuk	141-170
------------------------------------	---------

BÖLÜM 8

Çocuklar ve Dijital Oyunlar.....	171-184
----------------------------------	---------

BÖLÜM 9

"Çocukların Dünyalarını Geliştirme Eğitimi" Yoluyla 21. Yüzyıl Çocuklarımızın Gücünü Ortaya Koymak.....	185-196
--	---------

Dizin	197-198
--------------------	---------

Yazarlar Hakkında	199-210
--------------------------------	---------

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Çocukların kendi odalarında internet kullanım durumları	22
Şekil 2.2. Çocukların gündelik çevrimiçi etkinlikleri	25
Şekil 2.3. Çocukların bir önceki yıl karşılaştığı çevrimiçi riskler	28
Şekil 2.4. Çocukların sosyal medya sitelerini kullanım durumları	31
Şekil 5.1. Bronfenbrenner'in modeline göre engelleme ve müdahale stratejileri	100
Şekil 6.1. Evrensel öğrenme modelinin planlama esasları	121
Şekil 6.2. Bilgisayar ve mobil araçların karşılaştırması	130
Şekil 6.3. Engelli bireylerin yaşantısında yardımcı teknolojiler	136
Şekil 7.1. Görsel okuryazarlık sürecinde görsel iletilerin niteliği	145
Şekil 7.2. Görsel mesaj örnekleri	148
Şekil 7.3. İnternet ve görsel okuryazarlık becerileri	157
Şekil 7.4. Akıllı işaretler	166

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1. Google arama motoruna sorularınızı sorabilirsiniz	52
Resim 3.2. Güvenli internet hizmetinden ücretsiz yararlanmak için http://guvenlinet.org.tr/tr/ adresini ziyaret edebilirsiniz	53
Resim 7.1. Korkuluk illüstrasyonu	159
Resim 7.2. Korkuluk fotoğrafı	159
Resim 7.3. Bremen çalgıcıları	160
Resim 7.4. Kavram öğretimi görselleri	160
Resim 7.5. Doktor amca ile sağlıklı beslenme	160
Resim 7.6. 'Spiderman' film analizi infografik tasarımı	161
Resim 7.7. Sanat akımlarının başyapıt görselleri	162
Resim 7.8. Sanat akımlarına ilişkin infografik tasarımı	162
Resim 7.10. 'Animasal-kültürel farkındalık uygulaması' Gamification Tasarımı, Suzan Duygu Bedir Erişti, Özlem Ayvaz Tunç, Gültekin Yaman	164
Resim 8.1. Pokémon Go oyun ekranı	180
Resim 8.2. Pokémon Go plus bilekliği	180

TABLolar LİSTESİ

Tablo 6.1. Teknoloji entegrasyonu için önemli sorular	127
Tablo 6.2. Teknoloji entegrasyonundaki katılım alanları	128
Tablo 6.3. M-öğrenme için kontrol listesi	131
Tablo 6.4. Araçlar ve stratejiler	134
Tablo 6.5. Teknoloji değerlendirme dereceli puanlama anahtarı	134
Tablo 8.1. Oyunun çocuk yaşına göre zihinsel gelişimdeki yeri	175
Tablo 8.2. Oyunların çocuklara sunduğu öğrenme fırsatları	177
Tablo 8.3. Öğrenme türleri (Gagné) ve öğretim stratejileri bağlantıları	178

1. BÖLÜM

ÇOCUKLAR VE GENÇLERİN DİJİTAL YAŞAMLA MÜCADELELERİ

Neil SELWYN, Monash University, Australia (Yazar)
H. Ferhan ODABAŞI, Anadolu Üniversitesi, Türkiye (Çeviri Yazarı)
ORCID No: 0000-0003-4362-4609

Giriş

Önünde sonunda gündelik yaşantılarımız bir şekilde dijital olduğundan, “dijital yaşam” modası geçmiş bir terimdir. Dijital teknolojileri reddedenlerin yaşamları bile dijital işlemler ve prosedürlerce yönetilmektedir. Hükümetler, dev şirketler ve kamusal hizmetlerin hepsinde dijital teknolojiler yoğun olarak kullanılmakta ve yaşantılarımızı etkileyen kararlar alınmaktadır. Her birey, doğumuyla birlikte vatandaş ya da müşteri olarak, veri tabanları, çevrimiçi hesaplar ve kütükler üzerinde dijital varlıklarını sürdürmektedir. Bu çerçevede, 21 yüzyıl bireyinin yaşantısı dijital satırlar tarafından düzenlenmekte organize edilmekte ve yürütülmektedir. Bu bakış açısıyla, dijital yaşamın zorlukları olarak nitelendirdiğimiz olgular, binlerce yıldır süregelen asırlık zorlukların uyarlanmış versiyonlarıdır: binlerce yıldır yaşamaya ve mutlu olmaya çalışıyoruz.

Tabii ki, bazılarımızın yaşamları diğerlerine oranla daha dijital ve dijital olarak daha avantajlıdır. Dijital teknolojilerin etkileri bireyden bireye değişiklik gösterebilmektedir. Dijital teknolojileri kullanmayı reddetmek ise önemli bir çıkılmaz ve sosyal dışlanma gerekçesidir. Bu bakış açısıyla, günümüz bireyinin asıl sorunu dijital teknolojilerin kendileri için kullanılması değil, dijital teknolojileri kendi yaşamları için etkin olarak kullanabilmektir. Günümüz bireyinden, dijital teknolojileri kullanarak karar alması, kararlarını değerlendirmesi ve eyleme geçebilmesi beklenmektedir. Bu durum, “ideal yaşam” olarak tanımlanabilecek ortamları oluşturmak için dijital teknolojilerin etkin kullanımının önemini vurgulamaktadır.

Dijital teknoloji kullanımını çevreleyen sosyal ve psikolojik sorunlar oldukça karmaşıktır. Çocukların¹ bu denkleme dahil edilmesi sorunun özündeki karma-

¹ Bu çalışma çocuklar ve gençlerin dijital yaşamla mücadelesini ele almaktadır. Okumayı kolaylaştırmak için, 0-17 yaş aralığındaki tüm bireyler “çocuklar” olarak ifade edilmiştir.

şıklığı katlamaktadır. Doğal olarak, 0-17 yaş aralığındaki yaşam dönemi, dijital teknolojiler ve dijital medya ile ilgili kendine has sorunlar ve zorluklar içermektedir. Bununla birlikte, bu sorunlar dijital teknoloji ve toplum ekseninde tartışıldığında genellikle küçümsenmekte ve görmezden gelinmektedir. Bu bölümün amacı, çocukların dijital teknolojileri kullanmasını çerçeveleyen sorunları biraz daha derinlemesine incelemektir. Dijital yaşamda çocuk olmak hangi zorlukları getirmektedir? Bunlar toplumsal ölçekte nasıl ele alınmalıdır?

Dijital Teknolojilerden En İyi Şekilde Yararlanmak

Yaygın bir şekilde kabul ettiğimiz, “dijital yaşam zorluklarını” tartışmaya başlarken, teknolojinin her zaman bireyin yararına çalıştığı varsayımını unutmayalım. Bunun gerçekleşmesi için gerekli parametrelere değinmiştik. En azından, her birey yaşamsal işlevlerini (ör: hayatta kalmak) yerine getirmek için dijital teknolojilerden destek almaktadır. Başarılı bir iş adamı olmak gibi daha ideal bir senaryoda ise, temel işlevlerin ötesinde dijital teknolojiler bireyin kendini gerçekleştirmesine destek olmaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi, bunun belirleyicisi bireyin dijital teknolojilerden yararlanabilme yeterliğidir. Diğer bir deyişle, birey dijital teknolojileri daha güçlü ve daha etkin kullanarak yaşamını zenginleştirebilmektedir.

Bu duruma daha önce filozofların “ideal yaşam” olarak niteledikleri yaşam tarzı demiştik. Sürekli tartışılmalı bir kavram olmakla birlikte, “ideal yaşam”, dijital teknolojilerin yaşamlarımızı faydalı, anlamlı ve güçlü kılabileceği noktaları işaret etmektedir. Tabii ki, dijital teknolojileri bu noktalarda kullanabilmek bazı faktörlere bağlıdır. Bu faktörler, temelde dijital araçlara erişme kapasitesinden başlayarak, daha üst düzeylerde bireyin dijital varlığını yönetebilmesine kadar uzanmaktadır. Bunlar, temel/başarılı bir yaşam için, dijital teknolojilerden en iyi şekilde yararlanmamızı belirleyen faktörlerdir.

Vennhoven’in (2013) ideal yaşam tanımından hareketle, dijital teknolojilerin yaşamlarımız için taşıdığı “potansiyel” ve “sonuçları” ayırt etmemiz gerekiyor. Bu durumda, öncelikle dijital teknolojilerin yaşamlarımızı nasıl etkilediğini ele almalıyız: Dijital teknolojiler “potansiyel” olarak ideal bir yaşam sürebilmemizi nasıl etkileyebilir? Dijital teknolojiler “sonuç” olarak sürdürdüğümüz yaşamımızı nasıl etkilemektedir? Bu potansiyel etkiler ve sonuçlar yaşamlarımızın tüm katmanlarıyla (sosyal, ekonomik, fiziksel ve psikolojik) doğrudan ilişkilidir. Örneğin, aşağıda dijital teknolojilerin yaşamlarımızda rol almasını beklediğimiz alanlar listelenmiştir: